

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ ♦ ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

АРХЕОГРАФСКИ
ПРИЛОЗИ

47 ♦ 2025

АРХЕОГРАФСКИ ПРИЛОЗИ
ARCHEOGRAPHICAL PAPERS

47

Уређивачки одбор

ДР НИНА ГЛИБЕТИЋ
доцент, Универзитет Јејл, Њу Хејвен

ДР МИРОСЛАВ А. ЛАЗИЋ
научни сарадник, Институт за српски језик САНУ, Београд

ЖАНА ЛЕОНИДОВНА ЛЕВШИНА
руководилац сектора словенско-руске археографије, Руска национална библиотека,
Санкт Петербург

ДР АЛЕКСАНДЕР НАУМОВ
професор емеритус, Универзитет Ка Фоскари, Венеција
Супрасаљска академија, Супрасаљ

ДР ВИКТОР САВИЋ
редовни професор, Филолошки факултет Универзитета у Београду
научни саветник, Институт за српски језик САНУ, Београд

ДР ТАТЈАНА СУБОТИН-ГОЛУБОВИЋ
редовни професор, Филозофски факултет Универзитета у Београду

ДР БРАНИСЛАВ ТОДИЋ
редовни професор у пензији, Филозофски факултет Универзитета у Београду

ДР ВЛАДАН ТРИЈИЋ
научни сарадник, Народна библиотека Србије, Београд

АНАТОЛИЈ АРКАДЈЕВИЧ ТУРИЛОВ
научни саветник, Институт за славистику РАН, Москва
иностранни члан САНУ, Београд

ДР МИЛАНКА УБИПАРИП
научни сарадник, Народна библиотека Србије, Београд

ДР ИРЕНА ШПАДИЈЕР
редовни професор, Филолошки факултет Универзитета у Београду

Уредници

ДР ВЛАДАН ТРИЈИЋ
ДР МИРОСЛАВ А. ЛАЗИЋ

Секретар

ДР ЉИЉАНА И. ПУЗОВИЋ
научни сарадник, Народна библиотека Србије, Београд

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

АРХЕОГРАФСКИ ПРИЛОЗИ

47

Београд 2025

Editorial Board

NINA GLIBETIĆ, PhD

Assistant Professor, Yale Divinity School, Yale University, New Haven

MIROSLAV A. LAZIĆ, PhD

Research Associate, Institute for the Serbian Language of SASA, Belgrade

ZHANNA LEONIDOVNA LEVSHINA

Head of the Sector of Slavic-Russian Archaeography and Source Studies
of the Manuscripts Department, National Library of Russia, Saint Petersburg

ALEXANDER NAUMOW, DR SC.

Prof. em., Ca' Foscari University of Venice, Venice

The Supraśl Academy, Supraśl

VIKTOR SAVIĆ, DR SC.

Full Professor, Faculty of Philology, University of Belgrade

Principal Research Fellow, Institute for the Serbian Language of SASA, Belgrade

IRENA ŠPADIJER, DR SC.

Full Professor, Faculty of Philology, University of Belgrade

TATJANA SUBOTIN-GOLUBOVIĆ, DR SC.

Full Professor, Faculty of Philosophy, University of Belgrade

BRANISLAV TODIĆ, DR SC.

Retired Full Professor, Faculty of Philosophy, University of Belgrade

VLADAN TRIJIĆ, PhD

Research Associate, National Library of Serbia, Belgrade

ANATOLY ARKADYEVICH TURILOV

Principal Research Fellow, Institute of Slavic Studies RAS, Moscow

Foreign Member of SASA, Belgrade

MILANKA UBIPARIP, PhD

Research Associate, National Library of Serbia, Belgrade

Editors

VLADAN TRIJIĆ, PhD

MIROSLAV A. LAZIĆ, PhD

Secretary

LJILJANA I. PUZOVIĆ, PhD

Research Associate, National Library of Serbia, Belgrade

NATIONAL LIBRARY OF SERBIA
INSTITUTE FOR THE SERBIAN LANGUAGE OF SASA

ARCHEOGRAPHICAL PAPERS

47

Belgrade 2025

АРХЕОГРАФСКИ ПРИЛОЗИ излазе од 1979. године као научни годишњак Археографскога одељења Народне библиотеке Србије. Оснивање часописа било је замишљено у време Владимира Алексејевича Мошина и Димитрија Богдановића. Часопис је покренут када је начелник Одељења постао академик Александар Младеновић, први уредник Археографских прилога (бр. 1–29/30, 1979–2008). Потоњи уредници били су проф. др Томислав Јовановић (бр. 31/32–33, 2009–2011) и проф. др Татјана Суботин-Голубовић (бр. 34–46, 2012–2024). Почев од броја 47, часопис заједнички издају Народна библиотека Србије и Институт за српски језик САНУ.

У Археографским прилозима се објављују резултати археографских и са њима повезаних истраживања споменика српске, односно словенске средњовековне и послесредњовековне писмености, по чему је часопис јединствен у Србији и ширем окружењу. Прихватају се искључиво научни прилози који се објављују први пут, писани уз поштовање научних и етичких начела и правила, на основу двоструке рецензије.

Штампање овога броја Археографских прилога остварено је уз финансијску помоћ Министарства културе Републике Србије

САДРЖАЈ / CONTENTS

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ / ARTICLES AND STUDIES

ДРАГАНА АВИМОВИЋ / DRAGANA AĆIMOVIĆ

- Илустрација Христовог стишавања буре на Генисаретском језеру
у Мирослављевом јеванђељу..... 13–36
The Illustration of Christ Calming the Storm on the Sea of Gennesaret
in the Miroslav Gospel

МИЛЕНА МАРТИНОВИЋ / MILENA MARTINOVIĆ

- Копорињски (Српски) љетопис: археографски опис с издањем текста 37–58
The Koropinja (Serbian) Chronicle: An Archaeographical Description and a Text Edition

МИЛАНКА УБИПARIП / MILANKA UVIPARIП

ЉИЉАНА И. ПУЗОВИЋ / LJILJANA I. PUZOVIĆ

- Рукописни зборник из Збирке Народне библиотеке Србије (Рс 733)
у светлу најновијих археографских истраживања..... 59–119
The Miscellany from the Manuscript Collection of the National Library
of Serbia (Rs 733) in the light of the latest archaeological analysis

МИРОСЛАВ А. ЛАЗИЋ / MIROSLAV A. LAZIĆ

- Издања Зборника за путнике Божидара Вуковића:
структура, функција и културни контекст 121–149
The Editions of Božidar Vuković's Miscellany for Travellers:
Structure, Function, and Cultural Context

ЂЕРЋ МОР / ĐERĐ MOR

МИРОСЛАВ МАРЧИЋ / MIROSLAV MARČIĆ

- Папир, водени знаци и датовање другог млетачког издања
Октоиха петогласника..... 151–172
Paper, Watermarks, and the Dating of the Second Venetian Edition
of the Octoechos of the fifth tone

ЖАРКО ВОЈНОВИЋ / ŽARKO VOJNOVIĆ

- Рукописни молитвени свитак Историјског музеја Србије..... 173–201
The Manuscript Prayer Scroll of the Historical Museum of Serbia

ПРИЛОЗИ И ИЗВОРИ / CONTRIBUTIONS AND SOURCES

ВЛАДАН ТРИЈИЋ / VLADAN TRIJIĆ

Историјат и записи у сачуваним примерцима Рујанског четворојевањџеља 205–219
History and Inscriptions in the Preserved Copies of the Rujno Tetraevangelion

ПРИКАЗИ И КРИТИКЕ / REVIEWS AND CRITIQUES

НЕБОЈША ЂОРЂЕВИЋ / НЕВОЈША ĐORĐEVIĆ

Западна грана српске књижне културе..... 223–232
The Western Branch of Serbian Literary Culture

ДУШИЦА ГРВИЋ / DUŠICA GRVIĆ

Два издања српских рукописних књига у Мађарској 233–240
Two Editions of Serbian Manuscripts in Hungary

СЕБАЊА И ПОРТРЕТИ / REMEMBRANCES AND PORTRAITS

ВИКТОР САВИЋ / VIKTOR SAVIĆ

Проф. др Хајнц Миклас (Heinz Miklas, Univ. Prof. Dr. Dr. h. c.) 243–256
Prof. Dr Heinz Miklas (Univ. Prof. Dr. Dr. h. c.)

ЈАСМИНА М. НЕДЕЉКОВИЋ / JASMINA M. NEDELJKOVIĆ

Проф. др Гордана Јовановић 257–259
Prof. Dr Gordana Jovanović

ЛН Н СѢІѠ СЛОКЕ
УЛУ ПРАВДАНШ
А НѢ Н ѠМА ГА
НЕ Ѡ НШДА
КК РОДЫМНОТ
Н СЪДОКАОН
ОРО НЕДУЖНЫЕ
СТКО ЖЕУЫКШЮ

UDC 091=163.41"1453"

<https://doi.org/10.46793/AP47.037M>

Оригиналан научни рад

Примљено 24. новембра 2025. г.

Прихваћено 8. јануара 2026. г.

МИЛЕНА МАРТИНОВИЋ

Народни музеј Црне Горе, Цетиње, Црна Гора

65mmartinovic@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0008-6194-1732>

КОПОРИЊСКИ (СРПСКИ) ЉЕТОПИС: АРХЕОГРАФСКИ ОПИС С ИЗДАЊЕМ ТЕКСТА

Апстракт: Рад се бави Копорињским (Српским) љетописом из 1453. године, који је ђакон Дамјан преписао за зетског митрополита Јосифа. Љетопис се налази у истом кодексу као и Синтагма Матије Властара, који се чува у Музеју Српске православне цркве у Београду (МСПЦ 45), а својевремено је био у манастиру Крушедолу. У контексту сложених политичких прилика у Зети средином XV вијека између Српске деспотовине, чији је дио била, затим, Млетачке републике и османске експанзије, у којима је породица Стефанице Црнојевића загосподарила њеним планинским дјеловима, у раду се анализирају структура и тематски слојеви текста и одређује његово мјесто у типологији српских љетописа, заснованих на византијској хронографској традицији. Показује се да Копорињски љетопис представља важан извор за проучавање идеолошких и књижевних процеса у Зети у другој половини XV вијека и објављује се његов текст.

Кључне ријечи: Копорињски (Српски) љетопис, Властарева Синтагма, Копориња, српски љетописи, Зета, зетски митрополит, династија Немањића

Австракт: This paper examines the Koporinja (Serbian) Chronicle of 1453, copied by the deacon Damjan for Josif, the Metropolitan of Zeta. The chronicle is preserved in the same codex as the Syntagma of Matheos Blastares, currently kept in the Museum of the Serbian Orthodox Church in Belgrade (MSPC 45), and was formerly in the Monastery of Krušedol. Within the context of the complex political circumstances in Zeta in the mid-15th century – situated between the Serbian Despotate, of which it formed a part, the Republic of Venice, and the expanding Ottoman power, and marked by the rise of the family of Stefanica Crnojević, who came to dominate its mountainous regions – the paper analyses the structure and thematic layers of the text and determines its place within the typology of Serbian chronicles rooted in the Byzantine chronographic tradition. It is shown that the Koporinja Chronicle represents an important source for the study of ideological and literary processes in Zeta in the second half of the 15th century, and its text is published here.

KEYWORDS: Koporinja (Serbian) Chronicle, Syntagma of Matheos Blastares, Koporinja, Serbian chronicles, Zeta, Metropolitan of Zeta, Nemanjić dynasty

Након одласка породице Балшић са историјске сцене у Зети, све се више истичу Црнојевићи, који ће обиљежити историју Црне Горе у XV вијеку. Они се у изворима помињу већ почетком XIV вијека као породица Ђурашевић, господари планинских крајева изнад Боке и Будве (Божич 1970: 279). Као и други средњовјековни обласни господари, и Црнојевићи су били закупљени властитим амбицијама, ширењем поседа и јачањем сопствене власти.

Црнојевићи су вјешто маневрисали између Српске деспотовине, Млетачке републике, Османског царства и Стефана Вукчића Косаче као турског вазала. Пружајући отпор централној власти у њеном покушају обнове Деспотовине (1439), гушењем Грбальске дуне (1452) и сазивањем тзв. збора Горње Зете (1455), они се опиру Деспотовини и прихватају врховну власт Венеције (Одак-Михајловић 2019: 195). Власт над приморским градовима задржала је Венеција, док су Црнојевићи, у договору са њом, самостално господарили у Горњој Зети (Божич 1970: 277; Бувало 2015: 43; Спремић 2016: 169–170). Венеција се, притом, обавезала да ће признавати црквену јурисдикцију православног зетског митрополита.

По паду Деспотовине 1459. године, Црнојевићи успијевају да сачувају извјесну унутрашњу самосталност, иако признају турску врховну власт. Познато је да је син Стефана (Стефанице) Црнојевића († 1465), Иван Црнојевић, био принуђен да напусти отаџбину због османских освајања у два наврата, 1476. и 1479. године, и да оде у изгнанство у Италију. Боравећи тамо, посетио је чувено ходочасничко светилиште Santa casa у Лорету, где се пред нерукотвореном иконом Пресвете Богородице завјетовао да ће у њену част подићи храм ако се врати у завичај. Вративши се у своју земљу средином 1481, испунио је завјет и по завршетку изградње манастира посвећеног Рођењу Богородичином (1484) издао 1485. оснивачку повељу.¹ У новоосновани манастир пренео је сједиште Зетске митрополије и након пресељења резиденције на Цетиње, заокружио је формирање своје пријестонице (Živković 2017: 19–20). Дубоко разочаран поступцима Млечана према њему, при повратку у Зету схватио је да не треба много наде да полаже на њих у борби са Турцима, јер се млетачка помоћ односила само на заштиту њихових сопствених трговачких интереса (Божич 1970: 323). Коначан слом посљедње српске територије под влашћу Црнојевића десио се за вријеме владавине Ивановог сина Ђурђа, 1499. године.

У вријеме успона Стефанице Црнојевића и током друге половине XV вијека, Зета је била један од значајних центара православне духовне и књижевне стваралачке активности, која се одвијала у скрипторијумима на острвцима Скадарског језера. У

1 Опширно: Божич 1970: 323–332. Детаљнија анализа завјета Ивана Црнојевића, који је дао у храму посвећеном Пресветој Богородици у Лорету, као мјесту ходочашћа и уточишта православних Словена у римокатоличком окружењу, као и историјским приликама у вријеме турских освајања балканских простора у XV вијеку, видјети у: Živković 2017: 19–32.

тој културној мисији кључну улогу имала је Зетска митрополија. Црквене прилике током цијелог XV вијека нијесу биле повољне. Митрополија се, под притиском унијатских настојања у Приморју, постепено повлачи у унутрашњост. Преко манастира Светог Николе на Врањини, Жабљака и Кома, њено коначно уточиште постаје Цетињско поље и новосаграђени манастир Рођења Пресвете Богородице (1484), чији је ктитор и добротвор, како је већ речено, био Иван Црнојевић.²

Писмена активност манастирских скрипторијума на острвцима Скадарског језера (Старчева Горица, Бешка, Свети Никола на Врањини, црква Успења Пресвете Богородице на Кому) баштинила је византијске утицаје који су се огледали у његовању исихастичко-монашког духа и немањихке традиције, као природног наставка књижевног периода из претходног вијека, који је протекао „у знаку Свете Горе“.³

У то вријеме настају неки од најзначајнијих књижевних споменика са тла Зете. Врањинско четворојевањђеље преписао је 1436. године јеромонах Мина у дане „благочастивог господара деспота Ђурђа“ (Бранковића), а манастиру Врањини га поклања игуман Роман (Богдановић 1970: 393). Судбина овога рукописа данас је непозната, а према запису који је објавио Љубомир Стојановић зна се само да је био у Одеси, у приватним рукама (ССЗН III: 5565).

Посебно мјесто има књижевна преписка Јелене Балшић, сестре деспота Стефана Лазаревића, удовице зетског господара Ђурђа Страцимировића Балшића († 1403) и босанског војводе Сандаља Хранића († 1435), са духовником Никоном Јерусалимцем, овјековјечена у Горичком зборнику из 1441/1442. године.⁴ Зборник је мјешовите садржине, а поред њихових посланица садржи и друге саставе исихастичке оријентације, који се у то вријеме шире српским земљама (Шпадијер 2016: 326–328). Данас се чува у Архиву Српске академије наука и уметности (бр. 446).

Други значајан споменик повезан с Никоном Јерусалимцем јесте Шестодневник из 1439/1440, који поред основног текста шестоднева обухвата више састава исихастичког карактера.⁵ Рукопис се чува у манастиру Савини код Херцег Новог (Савина 21).

У другој половини XV вијека на територији Зете, у мјесту званом Копориња, настаје рукопис правне садржине – Синтагма Матије Властара, који се данас налази у Музеју Српске православне цркве (МСПЦ 45).⁶ Дио који улази у састав овога

2 О црквеним приликама у Зети у XV вијеку подробније видјети у: Спремић 2004: 73–111.

3 Тако је ово раздобље у старој српској књижевности означио Димитрије Богдановић (1980: 111). О овој тематици, са новијом литературом, видјети: Томić Djurić 2012.

4 Палеографски и кодиколошки је рукопис Горичког зборника описала Надежда Синдик (2004: 186–198). Фототипско издање приредио је Ђорђе Трифуновић (2019). Језичка истраживања текста рукописа Горичког зборника објавили су Владимир Баљ и Јелица Стојановић (2020: 527–566).

5 Рукопис је открио Ђорђе Сп. Радојичић приликом боравка у манастиру Савини 1951. године (1951: 330–332).

6 Прво издање Синтагме Матије Властара штампао је Стојан Новаковић (1907), а превод на савремени српски језик са коментарима – Татјана Суботин-Голубовић (2013).

рукописа, а није правне природе, припада Српском љетопису,⁷ тачније, препису у литератури познатом као Копорињски љетопис.⁸

За разлику од старих српских родослова, који теже да прикажу поријекло владара и династија, са јасно одређеним родоначелницима у српским или ширим, „свјетским“ оквирина, српски љетописи представљају хронике српских династија изложене у духу византијске хронографије.⁹ Полазећи од подјеле Илариона Руварца, Љуб. Стојановић дијели љетописе на старије (историја до цара Стефана Душана Немањића) и млађе (историјски догађаји од Душана надаље) (1927). Ову основну подјелу преузима и према дужини трајања историјских догађаја разрађује Сергеј Алексејев (АЛЕКСЕЕВ 2017: 64–86).

У старије љетописе убрајају се: Копорињски из 1453. године (Крушедол Ж IV 46 / Музеј Српске православне цркве 45), Пећки (Руска национална библиотека у Санкт Петербургу, F XVII N 36), Студенички (стара Народна библиотека у Београду, бр. 1209) и Врхобрезнички Гаврила Тројичанина из 1650. године (Народни музеј у Прагу, Шафарикова збирка, бр. 29) (Стојановић 1927: 33, 41). У млађе љетописе убрајају се: Софијски (Народна библиотека у Софији, бр. 68), Кијевски (Кијевска духовна академија),¹⁰ Сарандопорски (Земаљски музеј у Сарајеву, инв. 9825 Е 543)¹¹ и Студенички (стара Народна библиотека у Београду, бр. 1209).¹² Елементи и старијих и млађих љетописа присутни су у Цетињском летопису (Одеска национална научна библиотека, кат. бр. 119/1 (132)).

У млађим љетописима српска историја надовезује се на општу историју по Георгију Амартолу, која садржи кратко излагање догађаја од Адама до „данашњих дана“, тј. до периода владавине византијских царева Јована VI Кантакузина (1347–1354) и Калојована, односно Јована V Палеолога (1341–1391). За разлику од тога, старији љетописи не садрже општу историју, тако да се само може претпоставити да је њихов постанак у вези са овим дијелом (Богдановић 1970: 386, Алексејев 2017: 64–65).¹³ Будући да се старији љетописи својим садржајем и структуром

7 Студију о Копорињском љетопису под насловом *Српски љетопис* написао је Д. Богдановић, па смо у овом излагању то прихватили као додатни назив. Видјети подробније: Богдановић 1970: 386.

8 О поријеклу и имену српских љетописа и родослова прву подробнију студију урадио је Љуб. Стојановић (1890: 92–157). Текст са критичким освртом на Стојановићева и Шафарикова издања у погледу давања имена српским љетописима објавио је Дејан Јакшић (2013: 223–233, са релевантном литературом).

9 Опширније: Ђирковић 1997: 101–107.

10 За овај рукопис није сигурно да се и данас тамо налази.

11 Опис дијела рукописа видјети у: Трухелка 1894: 452–466; Мартиновић 2019: 346.

12 Овај рукопис је нестало приликом бомбардовања Београда 1941. године.

13 О настанку српских родослова и љетописа: Васиљевић 2015: 95–117.

знатно разликују од млађих љетописа, њиховом жанровском одређењу историчари и историчари књижевности посветили су дужну пажњу, при чему је спорна чак и употреба термина *лѣтопис*, који је остављен ради везе са издањем Љуб. Стојановића. Ђорђе Трифуновић је сматрао да старији љетописи не припадају жанру љетописа, већ их је оцијенио као књижевну врсту која припада жанру „житија и житељства“, те стога и носе општи наслов – Житије и житељство краљева и царева српских (1961: 511–512; 1990: 143–146).

Старије љетописе одликују краћа поглавља у којима су представљене биографије чланова династије Немањића, према редослиједу наслеђивања. Блиски су старим српским родословима, односно представљају једну врсту проширених генеалогича, са тежиштем на сродству, уз равнотежу у представљању политичких догађаја и побожних дјела и без вођења рачуна о прецизном датовању. Оваква појава није јединствена за српско културно подручје, већ је запажена и у западноевропској књижевности. На трагу Леополда Женика, који прелазни жанр између родослова и хронике назива стемом или стаблом, Марија Васиљевић предлаже усвајање назива *лѣтопис-сѣма* или само *сѣма* за старије љетописе, имајући на уму њихово поријекло, садржај и идеолошку оријентацију (Васиљевић 2015: 102).

§

Копорињски (Српски) љетопис налази се на посљедњим страницама Властареве Синтагме (МСПЦ 45). Преписан је за зетског митрополита Јосифа 1453. године у мјесту Копориња, по којем је и добио име. Није тачно утврђено гдје се само мјесто налазило, али га, како је указао Димитрије Богдановић, који је детаљно описао овај рукопис, не треба тражити изван данашњег простора Црне Горе (1970: 381). Љетопис је преписао ђакон Дамјан, што се сазнаје из записа на л. 335б, по завршетку Властареве Синтагме, изнад наслова љетописа: *Допис(а) се , въ лѣт(о) , ꙗѣ, ꙗѣ . м(ѣ)с(е)ца маѿа , ꙗѣ . д(ѣ)нь . въ мѣс(ѣ) . рекомѣмъ . Копорина :- Пovelѣнїемъ прѣвос(вещен)наг(о) архїеп(н)ск(о)па зетскаг(о) . кур(ѣ) іосїфа . Я писа мног(о)грѣшны х(рист)в раб(ѣ) . дїакон(ѣ) дамїанъ .¹⁴*

Љетопис заузима четири листа или седам страна (л. 335б–338б) и још једну страну са записом (л. 339а).¹⁵ Писан је полууставним писмом, српскословенским језиком, правописом између рашке и ресавске школе (Богдановић 1970: 381) и не садржи ликовни украс.

Текст почиње образложењем састављања Житија. Најприје се спомињу стари цареви, „од почетка и послје потопа, до посљедњих времена“, а потом се говори о Српској земљи, њеном покрштавању и владарима који у њој управљају. У тексту је даље реч о „великим свјетилницима свијета“ у Српској земљи, од којих су једни равни апостолима, други мироточци и чудотворци, даље, учитељи, велики архијереји

14 Запис је објављен и у ССЗН I: 301.

15 Синтагма Матије Властара са Српским љетописом садржи 338 + (1) лист величине 270 × 190 мм, са 28 редова на страници.

и бројни праведници. Дакле, нема Сказанија, односно опште историје, мада се наслућује да се оно налазило у протографу, одакле је љетопис преписан (Богдановић 1970: 389).

Казивање о српским владарима почиње од родоначелника династије Немањића, Стефана Немање, „оца и свјетилника Српске земље“, који утврђује православну вјеру, искорјењује јерес, чини многа добра дјела и подиже цркве и манастире (Студеницу и друге). Он је представљен као мироточац на којег се излила благодат Светога Духа.

Историја династије даље се излаже у истом духу, уз јасно изражен историјски и морални суд о Немањиним насљедницима. Стефан Првовјенчани описан је као благ, добар, богољубив и благородан владар, сличан оцу, који подиже бројне цркве. Чињеница да је ступио на престо као другорођени син, супротно уобичајеном поретку насљеђивања, оправдана је библијском аналогијом – као што је Јаков добио очев благослов умјесто старијег брата Исава (Пост 27.1–41), тако је и Стефан добио Немањин благослов.

Радослав је представљен као жртва своје жене, упоређене са старозавјетном Далилом, која је упропастила Самсона (Суд 16.1–21) и пророчицом Језавељом, која је многе одвела од вјере (1 Цар 16.31; 2 Цар 9.7,30–31; Откр. 2.20). Ипак, спасивши се на крају, и Радослав је учинио добра дјела. Владислав је приказан као владар који је подигао многе цркве, живећи благочасно и богоугодно. Урош I, звани „Рапави краљ“, описан је као добар и ревностан у подражавању предака, подижући цркве и трпећи многа страдања од угарског краља попут старозавјетног цара Давида. Предислав, четврти син Стефана Првовјенчаног, „по свему сличан своме стрицу“, због свога духовног и аскетског живота и одрицања од свијета бива изабран и хиротонисан за архиепископа Саву II.

Стефан (Драгутин), син Уроша I, помиње се као велики аскета и вјерник, а уз њега и његови синови Владислав и Урошиц. Његов брат Стефан (Урош II) Милутин представљен је као краљ којем нико од претходника није био раван у давању милостије. Он је учинио многа добра дјела и подигао бројне цркве широм словенских и грчких земаља, све до Синаја, Јерусалима, Египта и „острва приморских и заморских“, а зида и храмове и болнице у Цариграду. Стефан (Урош III) Дечански описан је као велики владар, који је побиједио бугарског цара Михаила 1330. године, а указано је и на његово страдање од оца, односно од сина.

Даље се помиње Симеон, млађи син Стефана Дечанског, као цар у Трикали, чија се два сина, „због наших грехова“, потуцају тражећи Божје милосрђе. Цар Стефан Душан приказан је као моћан владар, наглашено славан и политички успјешан, под којим се Српска земља проширила и прославила. Његова смрт 20. децембра 1355. године изазива „велику жалост и плач“ у њој.

Син му Урош, „прекрасан, али слаб и неискусан“, упоређен је са библијским Ровоамом (1 Цар 12.8) и са византијским царем Михаилом III (842–867), кога је потиснуо Василије I Македонац. Урош страда од својих заштитника Вукашина и Угљеше (Богдановић 1970: 391). Наводи се да га је Вукашин свргнуо, отео му земљу

и прогласио се за краља. Урош остаје представљен као праведни страдалник, који у своме достојанству одлази Богу.

Љетопис се завршава на л. 338б казивањем о погибији Вукашина и Угљеше у бици на Марици 6879 (1371) године.

На посљедњем листу су исписане одреднице које стоје уз епископе према областима новооснованих епархија Српске православне цркве, коју је успоставио свети Сава 1220. године, према хрисовуљи светог Саве и Стефана Првовенчаног, дате овим редослиједом: 1. зетски, 2. рашки, 3. хвостански, 4. хумски, 5. топлички, 6. будимљански, 7. дабарски и 8. моравички.¹⁶

Српски љетопис се, заједно са Властаревом Синтагмом, налазио у манастиру Крушедолу, под старом сигнатуром Ж IV 46 (Петковић 1914: 237–241). Послије Другог свјетског рата рукопис је пренесен у Музеј Српске православне цркве у Београду, гдје се и данас чува (МСПЦ 45).

Читав љетопис представља јединствену текстуалну цјелину и највјероватније је написан једновремено. Љетописац је, по свој прилици, био савременик Мрњавчевића, Вукашина и Угљеше, па је податке о цару Урошу црпио из властитог времена, док је за ранији период користио житија светог Симеона од Саве и Стефана Првовјенчаног, затим, Теодосијевог житија светог Саве и Данилових житија Милутина, Драгутина и Стефана Дечанског. Занимљиво је да се није служио Доментијановим дјелом (Богдановић 1970: 392).

У стилском погледу Копорињски љетопис представља један од најбољих примјера српске љетописне књижевности. Уједно је и најстарији сачувани текст прве редакције Српског љетописа, због чега за проучавање касније насталих љетописа има посебан значај.

16 Копорињски љетопис (МСПЦ 45), л. 339а. Нијесу уврштене одреднице за призренског, липљанског и злетовског епископа. У књизи М. Мартиновић је изостављено да препис садржи осам страница, а не листова (в. Мартиновић 2023: 47).

Прилог

Издање текста Копорињског (Српскога) љетописа¹⁷

Л. 335б: Житїе и жител(ь)ство краљ и ц(а)рен срьб(ь)скыи(ь) . кѡн по кѡм(ь) , или колико ц(а)р(ь)ствова :-

Понїеж(е) вѣкратцѣ сложено быс(ть) ѡ памяти древнїи(ь) вѣкь , и скоротекъци(ь) врѣменех(ь) и лѣтѣхъ , и ѡ бывши(ь) ц(а)рех(ь) . како ц(а)р(ь)ствоваше , ѡт(ь) начела и по потопе . даж(е) и до си(ь)х(ь) послѣдних(ь) врѣмень :-

Под(о)бно кс(ть) вѣспоменѣти , и ѡ срьб(ь)скон земли , како оувѣрена быс(ть) . кто ли начел(ь)ствоваш(е) къ нїи , въ сїа послѣд(ь)наа наша врѣмена :-

Къ тѣм(ь) бо нам(ь) пате слово прѣд(ь)лежит(ь) бл(а)голюбе(ь)зно , и вѣсакое почѣсти дост(о)инно . явише бо се къ нїи велици свѣтна'ныци мирь . ѡви ап(о)с(то)лом(ь) равнот(ь)стныи . дрвси мѣрототѣци и чюд(о)творци . нїи ѣнтелїе велици . и архїереїе достоблажен'ны . и мнѡж(ь)ство пр(ѣ)п(о)д(о)бнїи(ь) и праведнїи(ь) :- Въ них(ь)же яви с(е) великыи ѡт(ь)цѣ нашъ , и прьвы свѣтна'никъ тое землїе , с(ве)тынїи сїмеѡн(ь) неманиа , новыи мѣрототѣць . ѣтвердивъ православіе , потрѣбивъ ереси своего ѡт(ь)чїства срьб(ь)скыи земли . роди же и с(ы)ны , г. стефана прьвовѣн'чаннаг(о) краля . и вьлкана , кнеза всон зете и хьм(ь)скон земли . и с(ве)т(а)го савѣ прьваго архїеп(н)ск(о)па . И елика мнѡга доброт(ь) |^{336a} дѣанїа и м(н)л(о)стинїи сѣтвори , и храмїи вѣздавиже , и православіе вѣсѣа , нѣс(ть) мощно изрещи . ѡбаче сама бл(а)г(о)дѣ(ть) с(ве)т(а)го д(о)уха на нем(ь) изьяви . сѣзнда ж(е) и цр(ь)к(ь)вы великїе . сѣзденицѣ ж(е) гл(а)гол(ю) великѣю лаврѣ прѣс(ве)тыи б(о)городице . и ѣ топанци храмъ прѣс(ве)тыи б(о)городице . и с(ве)т(а)го николаи храм(ь) , митроп(о)лїа . и ныи б(о)ж(ь)ств(ь)ныи храмы их(ь)же не доспѣхомъ вѣспоменѣти :-

Стефан(ь) же с(ы)нъ неѡ . прїемъ бл(а)г(о)с(л)овенїе ѡт(ь)ца своего , по іакѡвъ по вѣсѣмъ под(о)б(ь)нъ быс(ть) гл(а)гол(ю) же , б(о)голюбїи , мнлостїи . благо . кроткѣ . бл(а)горазумн(ь) . и елика снм(ь) под(о)бна . добрѣ праве и сѣблюде ѡт(ь)чїство свое . роди ж(е) и с(ы)нїи , д. радослава . прѣднслава . владнслава . и прьваг(о) оуроша . сѣзыда ж(е) и великѣ цр(ь)к(ь)вы архїепнскопїи жндїю . сѣ ныи мнѡгыи храмы . ѡставаклет(ь) же краљев(ь)ство с(ы)нъ своемъ радославѣ :- Прилѣти же с(е) радославѣ краљу жена , даида она . или рещи новы езавель . и елика пострад(а) . нъ ѡбаче не снѣден(ь) быс(ть) ехїдною :- Владнслав(ь) же по нем(ь) прѣемлет(ь) краљев(ь)ство . И тѣ же б(о)говьгд(ь)но и бл(а)г(о)ч(ь)стїи(ь)но поживъ . сѣзнда ж(е) и храмъ велик(ь) и ч(ь)ст(ь)нъ славное вѣзнес(е)нїе х(р)иста б(о)га нашего . гл(а)гол(ю) мнлешева :- По семь прѣемлет(ь) краљев(ь)ство брат(ь) его прьвыи зрошь . иже и нарѣч(е)нны хрѡпавы краљ . И тѣ бл(а)г(о)ч(ь)ст(ь)но поживъ . и добрѣ праве православіе ѡт(ь)цѣ своих(ь) . мнѡга ж(е) ѡзлюбленїа и скрѣби , ѡт(ь) згрѣскаг(о) краля прїемлет(ь) . по пророчьскомъ словѣ , мнѡгїи скрѣби праведнїи(ь) . нъ ѡт(ь) вѣсѣх(ь) изьбави его г(о)спод(ь) . роди же и с(ы)на два . драгѣтина и мнлѣтина . иже нарѣч(е)нны(ь) , стефан(ь) краљ . и оурош(ь) краљ . сѣзнда ж(е) и цр(ь)к(ь)ви великїе . сопоканїи гл(а)гол(ю) . и градѣц(ь) . и ина достодївнаа исправленїа сѣтвори . |^{336b} рекуе православію своих(ь) родителїи :-

17 Старија издања: Шагаїк 1851: 51–55; Стојановић 1883: 1–13; Стојановић 1927: 62–99; Ми-
лошевић 2002.

Ово издање редиговали су Владан Тријић и Виктор Савић.

Прѣдслава' же с(ы)нь прѣвовѣнчаннаг(о) краля стефана . топлоу вѣроу раз'горѣв(ь) се . и б(о)ж(ь)ств(ь)нынм(ь) с(вѣ)т(а)го д(о)уха распалив(ь) се огнѣм(ь) . и вѣса краснаа вѣка сего нитгоже вѣмѣннв . изволн иноч(ь)ское житіе . Послѣди же поставляет(ь) се архіепископом(ь) въ своєм(ь) оут(ь)чѣствѣ , по с(вѣ)тѣмъ арсеніи . третын по с(вѣ)томъ савѣ стріи своєм(ь) . и ть же сава нареч(е)нь бывасть . и въ всем(ь) под(о)в(ь)нь стріѣ своємъ :- Стефан(ь) же зрощев(ь) с(ы)нь , по своєм(ь) оут(ь)ци прѣемлет(ь) кралев(ь)ство . и пат(е) на любов(ь) б(о)жїю . и на православіе распалае се . и достохвал'но и бл(а)гоч(ь)ст(ь)но съблюдае оут(ь)чѣство си . пожитъ б(о)говгод(ь)но житіе . иноких(ь) любе . старце почитае . младых(ь) питѣе . вѣсакъ же правдъ и истинѣ испльнае . Къ сим(ь) же постом(ь) и м(о)л(н)твою свое тѣло здрѣтае , елико изрѣ(ци) нѣс(ть) мощно . роди же и с(ы)на два . владислава краля , и оурушица . ть же зрощиць , свѣтло въ бл(а)гоч(ь)стыи кончинѣ пріемъ гробѣ прѣдавает(ь) се . пол(о)жен(ь) быс(ть) въ митроп(о)лїи архіа'скон . и бл(а)г(о)д(ѣ)тїю с(вѣ)т(а)го д(о)уха мѣро изанвасть какож(е) ис(ть) вѣдомо вѣсѣмъ :- Владислав' же , изгнаны быс(ть) дѣян'ским(ь) кралем(ь) на згрѣ . и тамо коньц(ь) пріемлетъ :- Стефан(ь) же краля снх(ь) оут(ь)ць прѣжде реч(е)н'нын . създавъ цр(ь)к(ь)въ с(вѣ)т(а)го гнѣор(ь)гїа оу расъ . и бл(а)жен'нвю кончинѣ постизаеть . измѣннв земельным(ь) ц(а)р(ь)ство н(е)в(е)с(ь)ное . въ лѣт(о) , ѡѡѡѡ:- Сь же стефан(ь) краля , похваляенїи оут(ь) дѣль своих(ь) при животѣ своєм(ь) , призываетъ брата своего с(вѣ)т(а)го краля оуруша . и томѣ вѣрѣтаеть правити ^[337a] кралев(ь)ство оут(ь)чѣства си :- Сь же в'торыи зрощь прѣемлетъ кралев(ь)ство . мнвог(ь) си въ мнлостини быс(ть) . какож(е) ннв оут(ь) краля и ц(а)рь никто . ни прѣвѣе ниж(е) снх(ь) :- Где бо не слышаше с(е) егова м(н)л(о)стинна и правда , по вѣсѣх(ь) езыцѣх(ь) . достызаеть(ь) же и вѣсточ(ь)нїе страны . гл(а)гол(ь) же , іер(о)с(а)л(н)мь . и синаю . іегуптѣскѣю землю . и по вѣсон грѣ(ь)скон и словен(ь)скон земли . даж(е) и острови помор'скые , и замор'скые . тамо вѣсѣд(ъ) егова м(н)л(о)стинна достиж(е) , и ревнот(ь) и любов(ь) ѡже о б(о)жѣ вѣбыви с(е) . и цр(ь)к(ь)ви създаше с(е) . и бол'нице съиннише с(е) . какож(е) тамо живѣщїим(ь) быти въ здивленїи . Понжеж(е) и б(о)гъ змножи ц(а)р(ь)ство его . ц(а)р(ь)ствова бо , лѣт(а) , мѣ:- Създавъ ж(е) въ оут(ь)чѣствѣ своєм(ь) . цр(ь)к(ь)ви великые и ч(ь)ст(ь)ные . и снх(ь) оу Краси какож(е) и до н(ы)нн виднмо ис(ть) . гл(а)гол(ь) ж(е) , въ с(вѣ)тон горѣ великѣю лаврѣ , домъ прѣч(н)стые б(о)городнїце хиландар'скые . и с(вѣ)т(а)го прѣвом(о)уч(е)н(н)ка х(р)исто)ва стефана , при град(о)у звечани еже ис(ть) , бан(ь)ска . идеж(е) и с(вѣ)тыне его мощи лежеть . и вѣсе стѣни златом(ь) оу Краси , какож(е) мнѣти с(е) полнте или позлащен'нѣ быти . Ѵще ж(е) и цр(ь)к(ь)въ епископїю град(ь)чан(ь)скѣю . и з призрѣне митроп(о)лїю . и с(вѣ)т(а)го стефана . и оу скопїю , троерѣчицѣ . и с(вѣ)т(а)го гнѣор(ь)гїа на сѣравѣ . и въ нагорнїне , с(вѣ)т(а)го гнѣор(ь)гїа . и въ солѣне с(вѣ)твю тронцѣ . създавъ и украснв . и полате вѣздвигъ . и хрїсовѣль оутвѣрднв , оу ц(а)рь грѣ(ь)скых(ь) . како да ис(ть) въ овлать домъ прѣс(вѣ)тые б(о)городнїце хиландар(ь)скые . Създа же и въ б(о)госъздан'нѣмъ кон'стан'тинѣ градѣ . цр(ь)к(ь)ви и бол'нице вѣздвиже . и кто можеть снх(ь) вѣкратцѣ изрещи . елика създа ^[337b] и оевоки по нынх(ь) землях(ь) . что же ли ис(ть) въ снх(ь) кѣснѣти . оебаче бл(а)гоч(ь)ст(ь)но и б(о)говгод(ь)но пожив(ь) , бл(а)жен'ны коньць постизаеть . въ лѣт(о) , ѡѡѡѡ . роди же и с(ы)на два . стефана краля дѣян(ь)скаго оуруша третїаго . и кон'стан'тинна нже въ звечани град(о)у лежеть с(вѣ)тыне мощи іег(о) :-

Стефан(ь) же зрощь , мнвогыє скрѣви и озлобленїа прѣтрѣпѣ оут(ь) оут(ь)ца своего . въ ц(а)риградѣ дрѣжнмъ . и въ татарех(ь) прѣжде бывъ . и по смртн оут(ь)ца своего кралев(ь)ство прѣемлетъ . и добелъ въ оут(ь)чѣствѣ своєм(ь) показа се . Повѣди ж(е) и езыкы мнвогы іарещих(ь) се и гредѣщїих(ь) на оут(ь)чѣство его . Въ лѣто же , ѡѡѡѡ . низнде начел'никъ ски-ф'скын гл(а)гол(ь)мъ мнхал(ь) ц(а)рь сь

силоу многоу . и съ нимъ окръстныи езыци . глаголю же , татари басараби съ прочими . и тѣхъ(ь) веди съ собою оустрьми се въсхытити хот(ь)ѣство его . и ть самы , нечѣство и оукоризнь не падаеть . такоже(ѣ) здѣ събыти се прор(о)чьскому словѣ глаголющю . ровъ изри и ископа и въпаде се въ тамъ юже сътвори . и въ дѣлѣхъ(ь) рвкѣхъ своєю оуведе грѣшникъ(ь) . съ же пожитъ цѣломудрьно и бл(а)гоч(ь)ст(ь)но и б(о)говгод(ь)но . и велнкъ(ь) и ч(ь)стнь храмъ създавъ , въседрьжителю б(о)гъ(ѣ) . еж(ѣ) ис(тъ) дѣчани . въ ниен же и с(вѣ)тыне его мощи лежеть . постижаетъ(ь) же кончинъ хот(ь) с(ы)на своего , съдр(ь)тїю м(оу)ч(ь)еничьскою . въ лѣт(о) , ѡѡѡѡ . и съ м(оу)ч(ь)еники равночѣстїе полъчи :~ съ же третын оурошь роди с(ы)на два . стефана прьваго ц(а)ра . и прѣдоблаго сімсона . иже въ гръч(ь)скон земли |^{338a}| въ град(о)у трикалѣ ц(а)р(ь)ствова . и тамо коньц(ь) житїю прїемлетъ :~ Роди же и с(ы)на два . и ж(ѣ) и д(ь)ньс(ь) видимы сѣтъ . собаче по нашихъ(ь) грѣсѣхъ(ь) , кромѣ своего хот(ь)чѣства оземльствовани быше . възырающе с' нами на бл(а)говостровїе въседрьжителю б(о)гъ(ѣ) . могущаго и хот(ь) камене ис(ран)лю хот(ь)цѣ нашемъ кур(ь) сімсона чѣда въздвигнѣти :~ Прѣвысоки ж(ѣ) и бл(а)гочѣствыи стефанъ(ь) ц(а)рь прьвы , роди се , въ лѣт(о) , ѡѡѡѡ . и бывъ краиелъ(ь) . таж(ѣ) достигъ гръч(ь)скыи земліи и сїю повинъвъ , поставляетъ(ь) се въ ниен ц(а)релъ . въ лѣт(о) , ѡѡѡѡ . И велми свое хот(ь)чѣство прославивъ и почитъ(ь) землю срьб(ь)скѣю . и хот(ь) въсоуд(оу) распространивъ и раз'ширивъ . и окръстныи езыки повинъвъ . брани въздвизае и побѣди творе . и велнкѣ тишинъ и бл(а)год(ь)ньствїе своелъ хот(ь)чѣствѣ подаде . б(о)ж(ь)ств(ь)ныи храмъ въздвизае и понавлае . о бл(а)гочѣстїи подвизае се . хот(ь)чѣство свое красе . властеле свое дарѣе свѣтлымъ свитамъ и пояси златнымъ ц(а)р(ь)скымъ . И тако вес(ѣ)лещъ се елмъ въ ч(ь)сти ц(а)р(ь)ства своего , оумисливъ и създа велнкъ домъ архїстратигѣ мнханѣ и гаврїлѣ въ градѣ призрѣне . идеж(ѣ) по скончани своелъ прѣнесени быше мощи его :~ Прѣвык(ь) же похвално и бл(а)гочѣст(ь)но , коньц(ь) постижаетъ . въ лѣт(о) , ѡѡѡѡ . дек(емвріа) , ꙗꙗ в' нед(ѣ)лю) . оставивъ(ь) велнкѣ жалость и плач(ь) срьб(ь)скон земли . роди ж(ѣ) и с(ы)на прѣкраснаго оуроша . въ лѣт(о) , ѡѡѡѡ :~ съ же оурош(ь) . по истинѣ краснѣ и дос(то)днвнъ(ь) видѣнїемъ(ь) . |^{338b}| млад(ь) же съмыслоу(ь) . прѣизнхъ м(н)л(о)стивъ и кротык(ь) ави се . стары(ь)скыи свѣтї хот(ь)мѣще . младнхъ(ь) же свѣтїи приемле и любе . тожде полъчи такоже(ѣ) и ровоамъ онь . нан реши , такоже(ѣ) мнханѣ ц(а)рь гръч(ь)скын хот(ь) своего раба василїа пострад(а) . Под(о)б(ь)но же и съ хот(ь) своего храненияїа пострад(а) . и многа озлобленїа и мьсти и томленїа прѣтрьпѣ . глаголю ж(ѣ) хот(ь) вьлкашина и зглеш(ѣ) . съ же вьлкашинъ . спод(о)бн се хот(ь) него чѣсти деспотъскаго сана , потомъ(ь) же и вѣнчаваетъ его . послѣди ж(ѣ) и сьринъ его съ прѣстола хот(ь)чѣства своего . и въздагаетъ на се вѣнъць краиелъ(ь)ства срьб(ь)скаго . братъ же своелъ оуглешн върѣчаетъ страны земліи гръч(ь)скыи , съ саномъ(ь) деспотъскыи чѣсти :~ Тъ же праведны . аще и пострад(а) въ изынанїи ц(а)р(ь)скыи чѣсти хот(ь)чѣствїа своего .¹⁸ нь посрѣд(ѣ) свое земліи . въ своен чѣсти ц(а)р(ь)ско и славно къ б(о)гъ(ѣ) исхондїтъ :~ Въ лѣто ѡѡѡѡ . погнбе вьлкашинъ(ь) . и зглеша въ макїдонїи . въ петък(ь) , д(ь)немъ :~

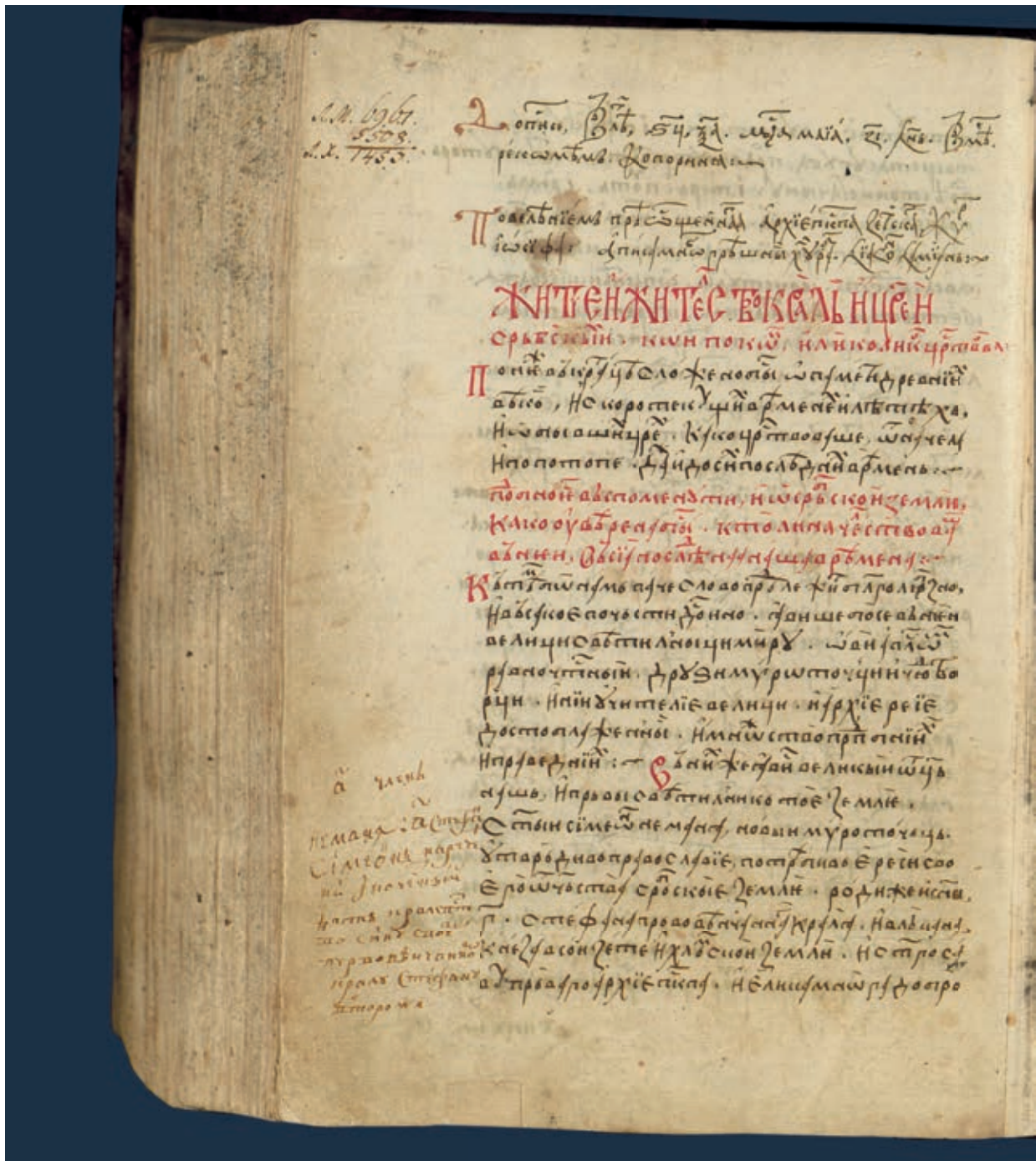
|^{339a}| Хрисовълъ самог(о) с(вѣ)т(а)го савы . и брата его прьвокѣн'чан'наго краля стефана . мѣста еп(н)ск(о)помъ срьб(ь)скымъ(ь) :~ ꙗꙗ зет'скы . ꙗꙗ рашкын . ꙗꙗ хвостън(ь)скы . ꙗꙗ хльм(ь)скы . ꙗꙗ топанг(ь)кы . ꙗꙗ вьднм(ь)скы . ꙗꙗ дьбьрьскы . ꙗꙗ моравнчкы :~

Хрисовъл(ь) с(вѣ)т(а)го краля ван(ь)скога , и с(вѣ)т(а)го никодимъ архїеп(н)ск(о)па срьб(ь)скаго(о) . мѣста еп(н)ск(о)помъ и нгъменомъ(ь) срьб(ь)скымъ(ь) :~ ꙗꙗ зет'скы . ꙗꙗ рашкы . ꙗꙗ хльмьскы . ꙗꙗ хвостън(ь)скы

18 Иза је написано, па прецртано; и въздагаетъ на се вѣнъць .

.Ѣ топлич(ь)кы .Ѕ вѣдич(ь)скы .Ѹ дьбрьскы . Ѩ моравич(ь)кы .Ѧ скоп(ь)скѣи .І призрен'скы .ДІ
(Л)иплан(ь)скы .БІ браничев(ь)скы .ГІ матев'скы .ДІ град(ь)чкы .ЕІ конгва'скы :~

Мѣста и҃мѣномъ сръв(ь)скымъ :~ Ѧ стѣденич(ь)кы .БѢ мнлешев(ь)скы .ГѢ сопот(ь)скы .ДѢ бан'скы
.Ѣ град(ь)чкы .Ѕ моравьскаго град(ь)ца .Ѹ раш(ь)кы .Ѩ кон'чал'скы .Ѧ модричкы .І хтѣтов(ь)скы .ДІ
гостивар'скы .БІ сорахович'кы .ГІ нагорич'кы .ДІ скоп(ь)скы:~

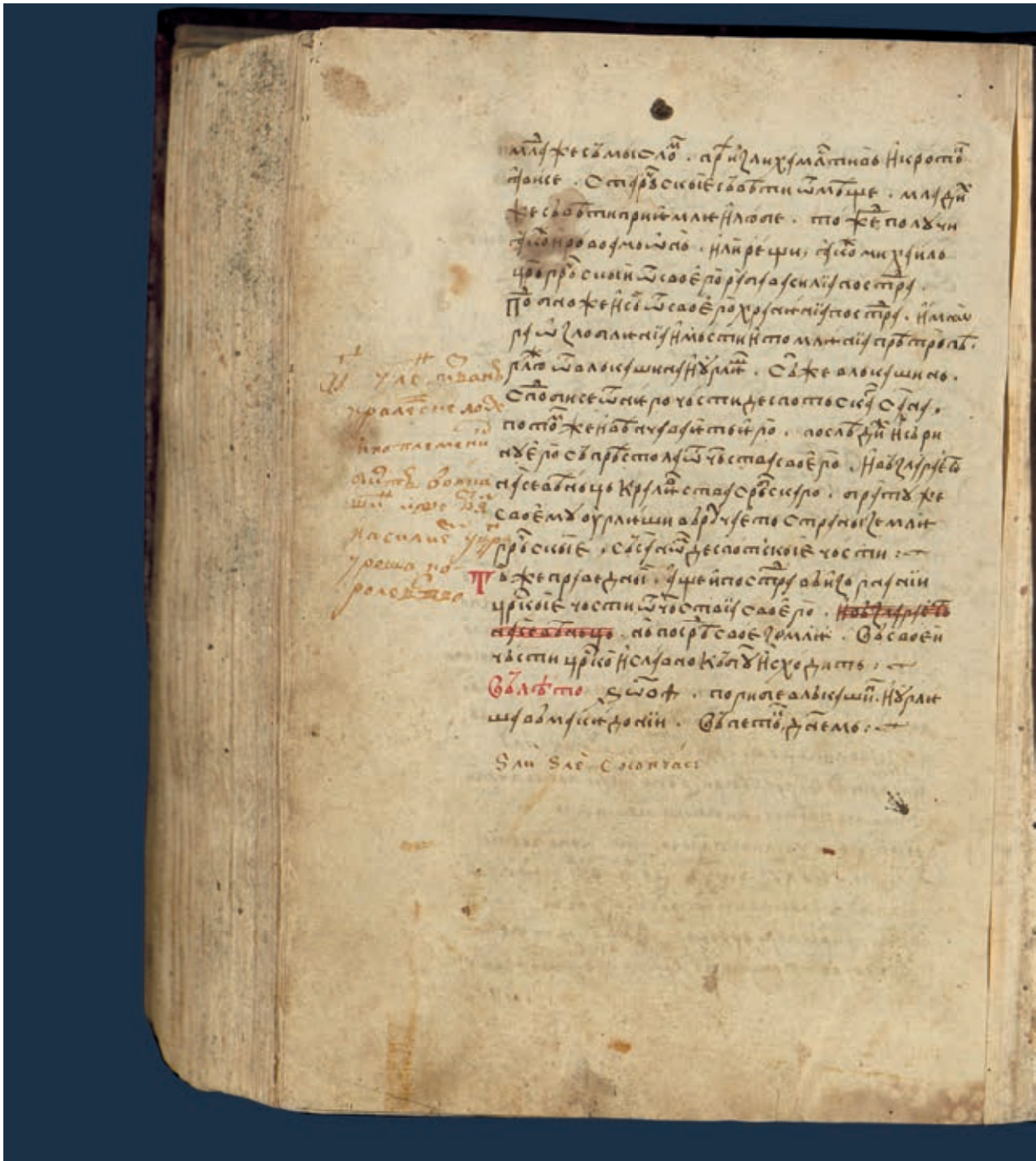
Сл. 1. МСПЦ 45, л. 335б-336а

Т
П
328

а ѿ ррѣтри и слѣдѣ урѣтаоаѣ. и тѣмъ ко со ѿ христѣ сопри
 ѣмле по: **Р**однѣ же и сѣдѣаѣ. и ѿ ѿа он ѿи моѣ
 сѣаѣ. и аѣтѣ спонѣши ррѣсѣ, и ро мѣ саое ро
 ѿчѣстаѣ ѿ землѣ стаѣаѣ и поише. ѿ ѿрѣстаѣ
 сѣаѣ ми аѣ ал ро ѿ тро сѣ ѿ аѣсѣ ррѣ жителѣаѣ.
 мо рѣцѣ ррѣ и ѿише не ис лѣа ѿ чѣаѣ ше мѣ кѣ
 сѣи ме ѿ аѣ чѣ аѣ рѣаѣ и рѣаѣ ти: **П**рѣаѣ сѣаѣ
 и ѿ лрѣчѣ стѣаѣ ѿ сѣаѣ ѿ ррѣаѣ прѣаѣ, ро рѣне, аѣлѣ,
Сѣаѣ кѣ. и ѿи аѣаѣ крѣаѣ. тѣ рѣ сѣаѣ ти ррѣ сѣаѣ ѿ
 землѣ и ѿ сѣаѣ поаѣнаѣаѣ, по сѣаѣ аѣлѣ сѣаѣ аѣаѣ и
 чрѣмо. **В**ѣлѣ, **С**ѣаѣ аѣ. и аѣаѣ ми аѣ сѣаѣ ѿ чѣаѣ
 про сѣаѣ наѣаѣ и ѿ чѣаѣ землѣ сѣаѣ сѣаѣ аѣ. и ѿ аѣаѣ сѣаѣ ррѣ сѣаѣ
 сѣаѣ аѣаѣ и ррѣ аѣи рѣаѣаѣ. и ѿ крѣсѣаѣ ѿ и ѿ сѣаѣ
 поаѣнаѣаѣ. аѣ ррѣнаѣ аѣаѣ ѿ сѣаѣ и ѿ сѣаѣ аѣаѣ рѣ
 и аѣаѣ ми аѣ ти и наѣаѣ и ѿ лрѣчѣ стѣаѣ ѿ сѣаѣ сѣаѣ мѣ ѿ чѣаѣ
 сѣаѣ аѣаѣ ррѣ. аѣ жѣ аѣаѣ ѿ сѣаѣ хрѣсѣаѣ аѣаѣ ѿ и ѿ
 и аѣаѣ рѣ. ѿ ѿ лрѣчѣ стѣаѣ аѣаѣ аѣаѣ сѣаѣ. ѿ чѣаѣ стаѣ
 сѣаѣ ѿ крѣсѣ. аѣ лѣ сѣаѣ е сѣаѣ ѿ сѣаѣ сѣаѣ ѿ сѣаѣ аѣаѣ
 сѣаѣ аѣаѣ ми и ѿ по сѣаѣ аѣаѣ сѣаѣ аѣаѣ ми ѿ сѣаѣ аѣаѣ ми. и тѣаѣ ѿ аѣ
 лѣ сѣаѣ е мѣ аѣ аѣ чѣаѣ ти чрѣстаѣ сѣаѣ ѿ ро, ѿ ѿ ми сѣаѣ аѣаѣ
 и сѣаѣ аѣаѣ аѣаѣ сѣаѣ ѿ сѣаѣ сѣаѣ аѣаѣ ррѣ аѣаѣ ми хрѣсѣаѣ
 и ррѣ аѣаѣ и ѿ ррѣ аѣаѣ ти чрѣстаѣ. и ѿ сѣаѣ по сѣаѣ аѣаѣ чрѣ
 сѣаѣ ѿ мѣ прѣаѣ сѣаѣ аѣ аѣаѣ и ѿ мѣ аѣаѣ рѣ: **П**
Ррѣаѣ аѣаѣ аѣаѣ хрѣсѣаѣ и ѿ лрѣчѣ стѣаѣ, ко аѣаѣ по сѣаѣ
 сѣаѣ сѣаѣ. **В**ѣлѣ, **С**ѣаѣ аѣ. и ѿ сѣаѣ аѣаѣ. ѿ сѣаѣ аѣаѣ
 аѣаѣ и ѿ сѣаѣ аѣаѣ сѣаѣ и ѿ лрѣчѣ стѣаѣ ѿ сѣаѣ и ѿ землѣ. ро рѣ
 и ѿ аѣаѣ аѣаѣ сѣаѣ аѣаѣ ррѣ ѿ ро ѿ шѣ. **В**ѣлѣ, **С**ѣаѣ аѣ: **С**
Сѣаѣ аѣаѣ ррѣ. по и сѣаѣ аѣаѣ крѣсѣаѣ и ѿ аѣаѣ аѣаѣ аѣаѣ аѣаѣ.

и член
 сѣаѣ аѣаѣ сѣаѣ
 аѣаѣ аѣаѣ и сѣаѣ
 и ѿ мѣ аѣаѣ по сѣаѣ
 сѣаѣ аѣаѣ аѣ
 и ррѣ аѣаѣ
 аѣаѣ аѣаѣ
 аѣаѣ аѣаѣ
 аѣаѣ аѣаѣ
 аѣаѣ аѣаѣ

Т
 П
 у ррѣ
 и ѿ мѣ аѣаѣ
 и ѿ мѣ аѣаѣ

Сл. 4. МСПЦ 45, л. 338^в–339^а

СПИСАК РЕФЕРЕНЦИ

ИЗВОРИ

КОПОРИЊСКИ (СРПСКИ) ЛЕТОПИС (МСПЦ 45): л. 335δ–339а.

ССЗН I, II, III: Љуб. Стојановић. *Сџари срџски зайиси и најџииси*. Сремски Карловци 1903–1905.

ЛИТЕРАТУРА

АЛЕКСЕЕВ 2017: С. В. Алексеев. *Памятники сербской средневековой историографии XIII–XVII вв. Жития XIV–XVII вв. Родословы. Летописи*. Санкт-Петербург 2017.

БАЉ, СТОЈАНОВИЋ 2020: „Монашки живот у задужбинама Балшића на Скадарском језеру.“ *О Горичком зборнику: зборник одабраних радова*. Прир. В. Баљ, Ј. Стојановић. Подгорица–Београд 2020, 527–566.

БОГДАНОВИЋ 1970: Д. Богдановић. „Књижевност.“ *Истџорија Црне Горе*, књ. 2, том 2. Титоград 1970, 370–410.

БОГДАНОВИЋ 1980: Д. Богдановић. *Истџорија сџаре срџске књижевности*. Београд 1980.

БОЖИЋ 1970: И. Божић. „Зета у доба обласних господара.“ *Истџорија Црне Горе*, књ. 2, том 2. Титоград 1970, 70–370.

БУБАЛО 2015: Ђ. Бубало. „Неколико докумената о војводи Стефаници Црнојевићу.“ *Истџоријски зайиси*, LXXXVIII/1–2 (2015), 27–44.

ВАСИЉЕВИЋ 2015: М. Васиљевић. „Настанак српских родослова и летописа као последица политичких и друштвених промена.“ *Иницијал*. Часопис за средњовековне студије, 3 (2015), 95–117.

ЈАКШИЋ 2013: Д. Јакшић. „О именима старих српских летописа.“ *Истџраживања*, 24 (2013), 223–233.

МАРТИНОВИЋ 2019: М. Мартиновић. „Два цетињска летописа.“ *Зетџски џосџодари Црнојевићи и везири Бушайџије (XIV вијек – 1830)*. Зборник радова са научног скупа (Цетиње–Подгорица, 6. и 7. октобар 2017). Цетиње 2019, 345–354.

МАРТИНОВИЋ 2023: М. Мартиновић. *Рукојисне књије Рођења Пресветеџе Боџородице на Цетџињу*. Цетиње 2023.

МИЛОШЕВИЋ 2002: Р. Милошевић. *Кџорински леџџојис*. Смедерево – Манастир Копорин 2002.

НОВАКОВИЋ 1907: С. Новаковић. *Маџије Власџара Синџаима*. Београд 1907.

ОДАК-МИХАЈЛОВИЋ 2019: М. Одак-Михајловић. „Двоглави орао Црнојевића.“ *Зетџски џосџодари Црнојевићи и везири Бушайџије (XIV вијек – 1830)*. Зборник радова са научног скупа (Цетиње–Подгорица, 6. и 7. октобар 2017). Цетиње 2019, 191–219.

ПЕТКОВИЋ 1914: *Ојис рукојиса манастира Крушедола*. Саставио Сава Петковић. Сремски Карловци 1914. [фототипско издање: Сава Петковић. *Ојис рукојиса манастира Крушедола*. Приредио З. Ранковић. Београд 2023.]

- РАДОЈЧИЋ 1951: Ђ. Сп. Радојчић. „Извештај о раду на проучавању старих српских рукописних и штампаних књига као и других старина.“ *Гласник САНУ*, II, 1949–1950 (1951), 327–348.
- СИНДИК 2004: Н. Синдик. „Кодикологија Горичког Зборника.“ *Никон Јерусалимац – вријеме, личности, дјело*. Зборник радова са међународног научног симпозиона на Скадарском језеру, 7–9. септембра 2000. године. Цетиње 2004, 185–201.
- СПРЕМИЋ 2004: М. Спремић. „Црквене прилике у Зети у доба Никона Јерусалимца.“ *Никон Јерусалимац – вријеме, личности, дјело*. Зборник радова са међународног научног симпозиона на Скадарском језеру, 7–9. септембра 2000. године. Цетиње 2004, 73–111.
- СПРЕМИЋ 2016: М. Спремић. *Србија и Византија (VI–XVI век)*. Београд 2016.
- СТОЈАНОВИЋ 1883: „Српски родослови и летописи.“ Уредио их Љ. Стојановић. *Гласник СУД*, 53 (1883), I–XVI, 1–160.
- СТОЈАНОВИЋ 1890: „Стари српски хрисовуљи, акти, биографије, летописи, типичи, поменици, записи и друго.“ Прибрао их Љуб. Стојановић. *Сјоменик СКА*, III (1890), 92–157.
- СТОЈАНОВИЋ 1927: Љуб. Стојановић. *Стари српски родослови и летописи*. Сремски Карловци 1927.
- СУБОТИН-ГОЛУБОВИЋ 2013: Матија Властар. *Синџајма*. Превела са српскословенског језика Т. Суботин-Голубовић. Београд 2013.
- ТРИФУНОВИЋ 1961: Ђ. Трифуновић. „Минијаторски стил старе српске књижевности.“ *Књижевност*, 32 (1961), 511–522.
- ТРИФУНОВИЋ 1990: Ђ. Трифуновић. *Азбучник српских средњовековних књижевних појмова*. Београд 1990.
- ТРИФУНОВИЋ 2019: *Горички зборник*. Фототипија. Прир. Ђ. Трифуновић. Београд 2019.
- ТРУХЕЛКА 1894: Ђ. Трухелка. „Рукописна кроника из почетка XVI вијека.“ *Гласник Земалског музеја*, књ. 3, год. VI (1894), 452–466.
- ЂИРКОВИЋ 1997: С. Ђирковић. „Српски летописи и византијске кратке хронике.“ *Српска књижевност у доба Деспотовине*. Зборник радова са научног скупа (Деспотовац, 22–23. август 1997). Деспотовац 1997, 101–107.
- ШПАДИЈЕР 2016: И. Шпадијер. „Стара српска књижевност и средњовековно рукописно наслеђе.“ *Свети српске рукописне књије (XII–XVII век)*. Београд 2016, 131–153.
- ŠAFAŘÍK 1851: *Památky dřevního písemnictví Jihoslovanův. Díl předchozí*. Sebral a vydal Pavel Josef Šafařík. V Praze 1851.
- ТОМИЋ DJURIĆ 2012: М. Tomić Djurić. „The Isles of Great Silence: Monastic Life on Lake Scutari under the patronage of the Balšićs.“ *Balkanica*, 43 (2012), 81–116.
- ŽIVKOVIĆ 2017: V. Živković. „The Vow of Ivan Crnojević to the Virgin Mary in Loreto under the Shadow of the Ottoman Conquest.“ *Balkanica*, 48 (2017), 19–32.

MILENA MARTINOVIĆ

**THE KOPORINJA (SERBIAN) CHRONICLE:
AN ARCHAEOGRAPHICAL DESCRIPTION AND A TEXT EDITION**

SUMMARY

The Koporinja (Serbian) Chronicle is located on the final pages of Blastares' Syntagma, copied in 1453 for the Metropolitan of Zeta, Josif, in a place called Koporinja, from which it derives its name. The precise location of this place has not been firmly established; however, as Dimitrije Bogdanović, who was the first to provide a detailed description of the manuscript, observed, it should not be sought outside Montenegro. The text was copied by the deacon Damjan. The Chronicle belongs to the group of older Serbian chronicles, beginning with the history of the rulers of the Nemanjić dynasty and concluding in 1371 with the death of King Vukašin and Despot Uglješa (Mrnjavčević) in the Battle of Maritsa. It does not contain Skazanije (general section on the history of the world), even though the original it was transcribed from most probably included this part. It represents the oldest preserved copy of Serbian chronicles. On the final folio, there are notes listing bishops according to the territories of the newly established dioceses of the Serbian Orthodox Church organised by Saint Sava in 1220. They are given in the following order: 1. Zeta, 2. Raška, 3. Hvosno, 4. Hum, 5. Toplica, 6. Budimlja, 7. Dabar, and 8. Moravica.

СПИСАК РЕЦЕНЗЕНАТА

ДР МАРИЈА ВАСИЉЕВИЋ

научни сарадник, Балканолошки институт САНУ, Београд

ДР ТОМИСЛАВ ЈОВАНОВИЋ

редовни професор у пензији, Филолошки факултет Универзитета у Београду

ДР КРИСТИНА МИЛОРАДОВИЋ

научни сарадник, Институт за историју уметности, Београд

ДР АЛЕКСАНДЕР НАУМОВ

професор емеритус, Универзитет Ка Фоскари, Венеција
Супрасаљска академија, Супрасаљ

ДР НЕБОЈША ПОРЧИЋ

ванредни професор, Филозофски факултет Универзитета у Београду

ДР ЉИЉАНА И. ПУЗОВИЋ

научни сарадник, Народна библиотека Србије, Београд

ДР ВИКТОР САВИЋ

редовни професор, Филолошки факултет Универзитета у Београду
научни саветник, Институт за српски језик САНУ, Београд

ДР ТАТЈАНА СУБОТИН-ГОЛУБОВИЋ

редовни професор, Филозофски факултет Универзитета у Београду

ДР БРАНИСЛАВ ТОДИЋ

редовни професор у пензији, Филозофски факултет Универзитета у Београду

ДР СВЕТЛАНА ТОМИН

редовни професор, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

ДР ВЛАДАН ТРИЈИЋ

научни сарадник, Народна библиотека Србије, Београд

ДР МИЛАНКА УБИПАРИП

научни сарадник, Народна библиотека Србије, Београд

ДР ИРЕНА ШПАДИЈЕР

редовни професор, Филолошки факултет Универзитета у Београду

ДР НЕБОЈША ШУЛЕТИЋ

научни сарадник, Балканолошки институт САНУ, Београд

REVIEWERS

TOMISLAV JOVANOVIĆ, DR SC.

Retired Full Professor, Faculty of Philology, University of Belgrade

KRISTINA MILORADOVIĆ, PhD

Research Associate, Institute of Art History, Belgrade

ALEXANDER NAUMOW, DR SC.

Prof. em., Ca' Foscari University of Venice, Venice

The Supraśl Academy, Supraśl

NEBOJŠA PORČIĆ, DR SC.

Associate Professor, Faculty of Philosophy, University of Belgrade

LJILJANA I. PUZOVIĆ, PhD

Research Associate, National Library of Serbia, Belgrade

VIKTOR SAVIĆ, DR SC.

Full Professor, Faculty of Philology, University of Belgrade

Principal Research Fellow, Institute for the Serbian Language of SASA, Belgrade

IRENA ŠPADIJER, DR SC.

Full Professor, Faculty of Philology, University of Belgrade

TATJANA SUBOTIN-GOLUBOVIĆ, DR SC.

Full Professor, Faculty of Philosophy, University of Belgrade

NEBOJŠA ŠULETIĆ, PhD

Research Associate, Institute for Balkan Studies of SASA, Belgrade

BRANISLAV TODIĆ, DR SC.

Retired Full Professor, Faculty of Philosophy, University of Belgrade

SVETLANA TOMIN, DR SC.

Full Professor, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad

VLADAN TRIJIĆ, PhD

Research Associate, National Library of Serbia, Belgrade

MILANKA UBIPARIĆ, PhD

Research Associate, National Library of Serbia, Belgrade

MARIJA VASILJEVIĆ, PhD

Research Associate, Institute for Balkan Studies of SASA, Belgrade

АРХЕОГРАФСКИ ПРИЛОЗИ
ARCHEOGRAPHICAL PAPERS

Издавачи/Publishers

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ

Скерлићева 1, 11000 Београд, Србија

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

Кнеза Михаила 36/1, 11000 Београд, Србија

NATIONAL LIBRARY OF SERBIA

1, Skerlićeva St. 11000 Belgrade, Serbia

INSTITUTE FOR THE SERBIAN LANGUAGE OF SASA

36/1, Knez Mihaila St. 11000 Belgrade, Serbia

За издаваче/For Publishers

ЈАСМИНА НИНКОВ, в. д. управника

ВЛАДАН ЈОВАНОВИЋ, в. д. директора

JASMINA NINKOV, Acting Director

VLADAN JOVANOVIĆ, Acting Director

Лектура и коректура/Proofreading

ВИКТОР САВИЋ

КАТАРИНА ШТЕТИЋ

ДРАГАНА ДУКИЋ-БОЈИЋ

VIKTOR SAVIĆ

KATARINA ŠTETIĆ

DRAGANA DUKIĆ-BOJIĆ

Превод на енглески/English Translation

ЈЕЛЕНА ВИТЕЗОВИЋ

JELENA VITEZOVIĆ

Технички уредник/Publishing Editor

МИРОСЛАВ А. ЛАЗИЋ

MIROSLAV A. LAZIĆ

Штампа/Printed by

RETRO PRINT, БЕОГРАД

RETRO PRINT, BELGRADE

Тираж/Circulation

300

Часопис излази једном годишње.
Објављени радови, као и Упутство за припремање рукописа за штампу и Упутство за рецензенте,
доступни су на интернет-страници Народне библиотеке Србије: nb.rs/arheografski-prilozi/

Рукописе за штампу слати на адресу:
Народна библиотека Србије
Одељење за археографију
(за Археографске прилоге)
Скерлићева 1, 11000 Београд
Телефон: +381112452662
e-mail: arheografskipriloz@nb.rs

Original texts for publication should be sent to the following address:
Narodna biblioteka Srbije
Odeljenje za arheografiju
(za Arheografske priloge)
Skerlićeva 1, 11000 Beograd
Phone: +381112452662
e-mail: arheografskipriloz@nb.rs

ISSN ISSN 0351-2819

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

09(497.11)

АРХЕОГРАФСКИ прилози = Archeographical papers /
уредници Владан Тријић, Мирослав А. Лазић. – 1979,
бр. 1– . – Београд : Народна библиотека Србије : Институт за српски
језик САНУ, 1979– (Београд : Retro print). – 26 cm

Годишње. – Текст на српском језику и на неколико светских језика. –
Друго издање на другом медијуму:
Археографски прилози (Online) = ISSN 1452-2233
ISSN 0351-2819 = Археографски прилози (Штампано изд.)
COBISS.SR-ID 15982082

YU ISSN 0351-2819
UDK 091